

Asia Liikkuvan kuvan ja selostuksen lainaaminen dokumenttifilmissä

Hakija Y Oy

Annettu 25.10.2016

Tiivistelmä

Dokumenttifilmissä oli lainattu useita lyhyitä otteita urheilukilpailun tv-lähetyksestä selostuksineen. Kun siteeraaminen tapahtui hyvän tavan mukaisesti ja tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa, ei kyseessä ollut tekijänoikeuden loukkaus. Lähteiden ilmoittaminen ei tapahtunut alalla vallitsevan hyvän tavan mukaisesti.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija Y Oy, myöhemmin Y, on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa vuoden 1995 jääkiekon miesten MM-finaaliottelun TV-lähetyksen katkelmien käyttämisestä H:n minidokumentissa ”Se oli niin siinä - 20 vuotta sitten Leijonien ensimmäinen MM-voitto pani Suomen sekaisin.” Hakijan mukaan heillä on alkuperäisen TV-lähetyksen signaali oikeuden haltijana yksinoikeus määrätä signaalinsa käytöstä. Kuvamateriaaliin liittyvät järjestäjän - ja tekijänoikeudet muilta osin kuuluvat kansainväliselle jääkiekkoliitto IIHF:lle.
2. Lisäksi lähetyksessä kuuluva TV-selostajan selostus on selvästi itsenäinen ja omaperäinen suullinen teos kuten korkeimman oikeuden ratkaisussa 1988:52 on todettu. Selostusta on käytetty niin alkuperäisessä yhteydessä kuin muun kuvamateriaalin ääniraitana. Selostukseen liittyvät taloudelliset oikeudet ovat siirtyneet Y:lle.
3. Tekijänoikeuslain 22 §:n mukaan julkistetusta teoksesta on lupa ottaa hyvän tavan mukaisesti lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. H on käyttänyt luvatta Y:n signaali oikeuden suojaamaa materiaalia yhteiskestoltaan minuutti 48 sekuntia kun H:n minidokumentin kokonaiskesto on 14 minuuttia 55 sekuntia.

4. H ei ole myöskään ilmoittanut selostajan nimeä ja lähdettä siinä laajuudessa ja sillä tavoin kun hyvä tapa vaatii. Koska välittömästi edeltäneen jääkiekon 1994 mestaruuskilpailuja koskevan materiaalin osalta on lähdeviittaus annettu, on viittauksen puuttuminen omiaan johtamaan yleisöä harhaan materiaalin alkuperän osalta.

VASTINE

5. Tekijänoikeusneuvosto on varannut kansainväliselle jääkiekkoliitolle IIHF:lle sekä dokumenttifilmin tekijälle H mahdollisuuden antaa asiassa vastine. H on antanut vastineen ja todennut, että tekijänoikeuslain 48 § 4 momentin mukaisesti lain 22 §:ssä säädettyä sitaattioikeutta sovelletaan myös 48 § 1 momentin mukaiseen televisiolähetyksen suojaan.
6. Asiassa on kiistatonta, että Y:n alkuperäinen MM-kisalähetys selostuksineen on julkistettu. Tapauksessa lyhyiden audiovisuaalisten lainausten ottaminen nyt kyseessä olevaan dokumenttiin on toteuttanut nimenomaan lain edellyttämää vetoamisfunktiota havainnollistamalla ja taustoittamalla haastateltujen henkilöiden muistelmia Suomen ensimmäisen jääkiekon MM-kullan merkityksestä heille itselleen ja koko Suomen kansalle. Lainaukset ovat selkeyttäneet kerrontaa kytkemällä haastateltujen muistot niiden kohteina olleisiin tapahtumiin. Kyse on ollut toimituksellisesta sisällöstä, ei mainos- tai markkinointikäytöstä. Laajuudeltaan käyttö melkein 15 minuutin dokumentissa on ollut minuutti 48 sekuntia eli noin 12 %. Tyypillisen jääkiekko-ottelun kesto on noin 2,5 tuntia eli lainaus on ollut noin 1 %. Ottelua ja selostusta on lainattu hyvin vähäisessä määrin.
7. Mediatoimialalla ei ole vakiintunutta tapaa tai käytäntöä, jonka mukaan audiovisuaalisen urheilulähetyksen selostajan nimi tulisi kaikissa tapauksissa ilmoittaa lainauksen yhteydessä. Y:kään ei toimi näin omissa urheilu-uutisissaan lainatessaan toisten kanavien liikkuvaa kuvaa ja selostusta. Selostajan nimi on mainittu dokumenttiin liittyvässä taustajutussa, mikä on ollut osa samaa multimediatekijänoikeuslaiaa internet-sivuilla olleen laajasti aihetta taustoittavan jutun kanssa. Muilta osin on maininnut dokumentin lopputeksteissä lähteenään Y:n elävän arkiston.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

8. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Jääkiekko-ottelun TV-lähetyksen ja selostuksen tekijänoikeussuoja

9. Tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa elokuvateos. Elokuvateoksella tarkoitetaan tekijänoikeuslaissa liikkuvina kuvina tai liikkuvina kuvina ja äänenä ilmeneviä teoksia sekä muita elokuvaamiseen rinnastettavalla tavalla ilmaistuja teoksia, jotka ylittävät teoskynnyksen. (Pirkko-Liisa Haarmann: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, 2005) s. 78). Tällä tarkoitetaan sitä, että tuotteen tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaavaan työhön ryhtyessään olisi päätenyt samanlaiseen lopputulokseen. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
10. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan ratkaisussa C-5/08 (Infopaq), että 11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa, jos ilmaisu on omaperäinen, tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Ratkaisussa C-145/10 (Painer), tuomioistuin katsoi, että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittykö teoskynnys.
11. Tekijän yksinoikeuden piiriin kuuluu kappaleiden valmistaminen koko teoksesta tai sen tekijänoikeussuojaa saavasta osasta ja koko teoksen tai sen tekijänoikeussuojan piirissä olevan osan saataminen yleisen saataviin siten kuin tekijänoikeuslain 2 §:ssä säädetään. Sen sijaan teoksen aihetta, teemaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä tietoja ei suojata tekijänoikeudella. Täten esimerkiksi kirjallisessa teoksessa esitettyjen väittämien ja tietojen asiasisältö jää tekijänoikeussuojan ulkopuolelle, eikä niiden käyttäminen kuulu teoksen tekijän yksinoikeuden piiriin.
12. Tekijänoikeuslain 48 § 1 momentin mukaan radio- tai televisiolähetystä ei lähettäjäryityksen suostumuksetta saa lähettää edel-

leen taikka tallentaa laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa. Ilman lähettäjäyrittäjän suostumusta televisiolähetystä ei myöskään saa toisintaa tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan. Kyseessä oleva suoja ei tarkoita ohjelmasisällön suojaamista, vaan kysymys on ohjelmaa kuljettavan signaalin suojaamisesta (Pirkko-Liisa Haarmann: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, 2005 s. 278).

13. Lähettäjäyrittäjän oikeuksien rajoituksista säädetään tekijänoikeuslain 48 § 4 momentissa. 4 momentin mukaan mm. edellä mainitun 1 momentin mukaisiin tapauksiin sovelletaan muun muassa mitä tekijänoikeuslain 22 §:ssä on säädetty siteeraus- oikeudesta ja 11 § 2 momentissa tekijän ilmoittamisvelvollisuudesta. 11 § 2 momentin mukaan jos mm. siteeraus- oikeuden nojalla teoksesta valmistetaan kappale tai teos saatetaan yleisön saataviin, tekijän nimi ja lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei saa tekijän suostumuksetta muuttaa enempää kuin sallittu käyttäminen edellyttää.
14. Selostuksen tekijänoikeuden suhteen korkeimman oikeuden ratkaisussa 1988:52 televisiotuottaja oli paikan päällä selostanut jalkapallo-ottelua televisiolähetystä varten. Paitsi selostusta pallon kulusta, esitys oli käsittänyt myös lukuisia arviointeja pelaajista, joukkueista, erotuomariryöstä ja jalkapallotapahtumista yleensä. Kun selostus oli itsenäinen ja omaperäinen, toimittajalla oli tekijänoikeus siihen.

Siteeraus- oikeus tekijänoikeuslain 22 §:n mukaan

15. Tekijänoikeuslain 22 §:n (24.3.1995/446) mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tekijänoikeuslain 3 §:n mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Tekijän moraaliset oikeudet on otettava huomioon silloinkin, kun teos toisinnetaan julkisesti tekijänoikeuslain 22 §:n nojalla.
16. Tekijänoikeuslain 11 §:n 2 momentin mukaan teosta siteerattaessa tekijän nimi ja lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Lainatun teoksen ja sen tekijän tunnistetiedot on sijoitettava sellaiseen yhteyteen, että ulkopuolinen voi ne vaikeuksitta havaita. Tuoreessa oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että lain 22 §:ssä ei sen enempää kuin 3 tai 11 §:ssä ole annettu tarkkoja sääntöjä siitä, miten ja missä läh-

de tulee mainita. Se, mitä on pidettävä hyvän tavan mukaisena, riippuu kullakin alalla vallitsevasta käytännöstä. Eri toimialoilla lähteen ilmoittamisessa voidaan noudattaa erilaisia käytäntöjä. Lähde voidaan sijoittaa samaan yhteyteen, jossa lainaus on lainaavassa teoksessa (esimerkiksi tieteellisen tekstin alaviitteessä), toisissa tapauksissa lainausmerkintä on tapana sijoittaa sinne, missä muutkin tekijätiedot ilmoitetaan (esimerkiksi sävellysteoksen tai elokuvan tekijätietojen yhteydessä). Kirjallisissa teoksissa ja äänilevyissä tekijät ilmoitetaan kirjan tai levyn kannessa, elokuvassa ja televisio-ohjelmissa yleensä elokuvan tai ohjelman lopputeksteissä. (Harenko–Niiranen–Tarkela: Tekijänoikeus, 2016 s. 202 ja 68)

17. Hyvän tavan mukaisuus edellyttää lainauksen sisältävältä teokselta ja lainaukselta asiallista yhteyttä: ollakseen oikeutettu siteerauksen on oltava avuksi henkisessä luomistyössä siten, että siteerattu teos havainnollistaa, selkeyttää tai taustoittaa lainaajan omaa esitystä. Sitaatti voi olla sanatarkka lainaus toisesta teoksesta tai lainattavaa tekstiä referoidaan vain vähäisin tai tekijänoikeudellisesti merkityksettömin muutoksin.
18. Siteerauksen tarkoituksen edellyttämä laajuus arvioidaan tapauskohtaisesti. Yleispätevää sääntöä minimi- tai maksimilajuuudesta ei ole. Lyhytkin lainaus voi olla hyvän tavan vastainen, jos asiallinen yhteys puuttuu. Liikkuvan kuvan siteeraamista koskevaa oikeustapausaineistoa on niukasti.
19. Ratkaisussa KKO 1971 II 44 kirjailija oli "tarkoituksin saattaa toisesta teoksesta ilmenevä aatteellinen ja yhteiskunnallinen näkemys arvostelun kohteeksi" ottanut lähdeteosta mainitsematta laajahkoja lainauksia omaan teokseensa. Korkein oikeus katsoi, huomioiden myös teoksen kirjallisen erilaisuuden, että lainauksia ei ollut otettu laajemmin kuin tarkoitus edellytti. Korkein oikeus huomioi lainauksen tarkoituksen ja lainausten pääasiallisen käyttötavan ja katsoi, että lähdeteoksen mainitsematta jättäminen ei ollut hyvän tavan vastaista eikä lainaaminen muutenkaan ollut tekijänoikeutta loukkaavaa.
20. Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 2012:5 oli lainattu kolme neljäsosaa artikkelin tekstistä elämäkerran laatimiseksi. Lainaus näin merkittävässä määrin ilman artikkelin tekijän lupaa ei ollut tarpeen eikä siten hyvän tavan mukaista teoksen lainaamista. Lausunnossa TN 1997:13 kirjallisen teoksen kääntäjän luvan tarpeellisuus hyödynnettäessä käännöstä radio-ohjelmassa riippui kirjallisen teoksen/käännöksen ja radio-ohjelman keskinäisestä suhteesta. Jos käännöstä käytettiin sitaa-

tinomaisesti tai tekijänoikeuslain 4 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla vapaasti muunnellen, kääntäjän lupaa ei tarvittu. Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 1989:15 oli kyse kahdesta videoelokuvasta, jotka sisälsivät samoja otoksia. Lausuntopyynnön tapauksessa filmimateriaalin lainaamista toisesta elokuvasta toiseen ei voitu katsoa kuvamateriaalin sitaatinomaiseksi käyttämiseksi ja siten sitaattioikeutta koskevan säännöksen nojalla sallituksi. Lausunnoissa TN 2015:13, TN 2002:11 ja TN 2002:16 todettiin, että mitään yleisiä sääntöjä sallittujen sitaattien pituudesta tai määristä ei voi antaa, vaan asia on aina ratkaistava tapauskohtaisesti. Lopputuloksen ja siinä käytettyjen sitaattien välinen suhde määrittää, onko kyse sitaattioikeuden sallitusta käyttämisestä. Viimeisessä lisäksi mainittiin, että siteerattaessa julkisesti elokuvien katkelmia, lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii.

Analyysi ja johtopäätökset lainauksista tekijänoikeuslain kannalta

21. Tekijänoikeusneuvosto katsoo että lausuntopyynnössä mainittu otteluselostus on ilmaisultaan niin itsenäinen ja omaperäinen että se ylittää teoskynnyksen. Lausuntopyynnön hakijalla on lähettäjäyrityksenä tekijänoikeuslain 48 § 1 momentin mukainen ns. lähettäjäyrityksen signaalisuoja lähetykseensä, joka on riippumaton ohjelasuojan sisällöstä, tässä tapauksessa televisioidusta jääkiekko-ottelusta johon on sisältynyt suomenkielinen selostus. Televisioinnin yhteydessä mainittu alkuperäinen kisa-lähetys on julkistettu. Liikkuvan kuvan sekä selostuksen lainaamista siteerausnoikeuden kannalta käsitellään seuraavassa yhdessä.
22. Vastineenantaja on tehnyt 14 minuuttia 55 sekuntia pitkän dokumentin, jossa on haastateltu loppuottelussa pelanneiden ja muiden henkilöiden muistelmia Suomen ensimmäisen jääkiekon MM-kullan merkityksestä heille itselleen sekä koko Suomen kansalle. Kyseinen dokumentti on tekijänoikeusneuvoston mukaan ilmaisultaan niin itsenäinen ja omaperäinen, että se ylittää teoskynnyksen. Loppuottelulähetyksestä dokumentissa tehtyjen, liikkuvaa kuvaa ja selostusta sisältävien lainausten yhteiskesto on ollut minuutti 48 sekuntia. Lainaus ei ole ollut yhtenäinen vaan niitä on ollut ilmeisesti kuudessa eri kohdassa jossa ne on lomitettu haastateltujen ihmisten muistelemien ja kertoman oheen tukemaan heidän kertomustaan otteluun liittyen. Yksittäisten lainausten kesto on ollut keskimäärin 10-20 sekuntia. Lainattu urheiluhistoriallisesti merkittävien ottelutapahtumien kuvamateriaali on luonteeltaan dokumentoivaa ja tosiasiallisiin, ainut-

kertaisiin tapahtumiin pelikentällä perustuvaa eikä sitä voi sinäl-
lään toisintaa.

23. Aiemmin mainituin tavoin tekijänoikeuslain 22 § mukaan julkis-
tetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauk-
sia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tällä tarkoitetaan
sitä, että lainaamisen tulee toteuttaa ns. vetoamisfunktio. Sitee-
rauksen tulee olla apuna henkisessä luomistyössä. Hyväksyttävi-
nä tarkoituksina on pidetty omien ajatusten ja näkemysten pe-
rustelemisen lisäksi muun muassa asian havainnollistamista ja
selkeyttämistä.
24. Siteerauksen hyvän tavan mukaisuuden ja tarkoituksen edellyt-
tämän laajuuden kokonaisuuden arviointiin vaikuttaa paitsi ote-
tun ottelukatkelman ja selostuksen yhteiskesto, myös yksittäisten
lainausten kesto ja niiden suhde lainaavan teokseen. Yksittäisen
lainauksen suhteellisella osuudella lainaavasta tai lainatusta te-
oksesta ei kuitenkaan yksin ole määräävää merkitystä lainauk-
sen hyväksyttävyyttä arvostellessa.
25. Lainaukset eivät ole pääosassa dokumentissa. Ne ovat yhteydessä
haastateltujen kertomaan ja taustoittavat ja havainnollistavat
näiden ottelusta ja sen taustoista esille tuomaa sijoittaen muiste-
lot ottelun ajalliseen ja asialliseen yhteyteen. Kerronta muodos-
taa näin lainausten kanssa eheän ja loogisesti etenevän kokonai-
suuden. Lainaukset ovat olleet apuna dokumentin henkisessä
luomistyössä ja täyttävät siten vetoamisfunktion.
26. Toisen teoksen lainaaminen voi olla tekijänoikeuslain 22 §:ssä
mainitun hyvän tavan mukaista mikäli se tapahtuu myös tarkoi-
tuksen edellyttämässä laajuudessa edellä mainitun vetoamis- eli
siteerausfunktion lisäksi. Edellä kerrotut lainaukset ovat selvästi
sidottuja dokumentissa haastateltujen henkilöiden kertomuksiin.
Yksittäisten lainausten kesto on perustellussa suhteessa henki-
löiden kertomaan. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lainaukset
sekä yksittäisinä että kokonaisuutena suhteessa sekä alkuperäis-
lähetykseen että dokumenttiin on tehty tarkoituksen edellyttä-
mässä laajuudessa.
27. Niiltä osin kuin lausuntopyyntö koskee selostajan nimen ja läh-
teen mainitsemista, tekijänoikeuslain 11 §:n 2 momentin mukai-
sesti siteerattaessa tekijän nimen ja lähteen mainitsemisen tulee
tapahtua siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa alalla
vaatii. Vastineenantajan mukaan media-alalla ei ole vakiintunut-
ta käytäntöä urheiluselostajan nimen mainitsemista ottelun lai-

naamisen yhteydessä. Dokumentin lopputeksteissä on mainittu lähteenä Y:n elävä arkisto.

28. Varsinaiset ottelukatkkelmat eroavat dokumentissa muusta sisäl- löstä selvästi, ja dokumentin lopussa on mainittu lähteenä Y:n elävä arkisto, mistä lähettäjäyrityksen ylläpitämänä sivustona löytyy erillisellä haulla tiedot sekä ottelusta että selostajasta. Koska muissa kuin mm-loppuotteluselostusta koskevissa lainauksissa on mainittu itse lainauksen yhteydessä mistä katkelma on lainattu, on H toiminut näiltä osin epäjohdonmukaisesti kun se ei ole merkinnyt lainattujen ottelukatkelmien lähdeettä itse lä- hetysmateriaaliin vaan ainoastaan yleisluontoisesti Y:n elävä ar- kiston dokumentin loppuun.
29. Sekä selostajan nimi että ottelukatkelmien lähde olisi tullut mai- nita joko lainauksien yhteydessä tai dokumentin lopussa niin sel- keästi ja yksityiskohtaisesti, että yksittäisten ottelukatkelmien lähteet selostuksineen olisivat suoraan, ilman erillistä hakua löy- dettävissä. Näiltä osin lähteiden ilmoittaminen ei ole tapahtunut alalla vallitsevan hyvän tavan mukaisesti.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (pu- heenjohtaja), Maria Rehbinder, Anne Salomaa, Satu Kangas, Marja Heikkilä-Kauppinen, Tuula Hämäläinen, Valtteri Niira- nen, Marja Hamilo, Jussi Mäkinen ja Mari Lampenius.

Äänestysratkaisu

Eriävä mielipide

Ottelukatkelmia koskevat lähdemaininnat. Dokumenttiin on sisällytetty kuvallisia lainauksia vuosien 1994 ja 1995 jääkiekon MM-kisojen loppuotteluista. Lainausten lähdemerkinnät poikkeavat dokumentissa toisistaan.

Katkelmassa vuoden 1994 loppuottelusta alkuperäistä lähettäjäyrittästä koskeva lähdemaininta näkyy kuvalainauksen alussa. Lisäksi dokumentin lopputeksteissä on mainittu alkuperäinen lähettäjäyrittäjä kuvalähteenä. Vuoden 1995 ottelusta lähettäjäyrittästä koskeva lähdemaininta on esitetty vain dokumentin lopputeksteissä.

Koska lainauksia muista jääkiekko-otteluista kuin vuosien 1994 ja 1995 MM-loppuotteluista ei dokumentissa esitetä, ei voi syntyä epätietoisuutta siitä, mikä lähettäjäyrittäjä on vastannut vuoden 1995 loppuottelun televisioinnista. Lähde on mainittu dokumentin lopussa.

Tuoreessa oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että lain 22 §:ssä ei sen enempää kuin 3 tai 11 §:ssäkään ole annettu tarkkoja sääntöjä siitä, miten ja missä lähde tulee mainita. Se, mitä on pidettävä hyvän tavan mukaisena, riippuu kullakin alalla vallitsevasta käytännöstä. Eri toimialoilla lähteen ilmoittamisessa voidaan noudattaa erilaisia käytäntöjä. Lähde voidaan sijoittaa samaan yhteyteen, jossa lainaus on lainaavassa teoksessa (esimerkiksi tieteellisen tekstin alaviitteessä), toisissa tapauksissa lainausmerkintä on tapana sijoittaa sinne, missä muutkin tekijätiedot ilmoitetaan (esimerkiksi sävellysteoksen tai elokuvan tekijätietojen yhteydessä). - Kirjallisissa teoksissa ja äänilevyissä tekijät ilmoitetaan kirjan tai levyn kannessa, elokuvassa ja televisio-ohjelmissa yleensä elokuvan tai ohjelman lopputeksteissä. (Kristiina Harenko – Valtteri Niiranen – Pekka Tarkela: Tekijänoikeus, 2. uudistettu painos. Talentum Pro, Helsinki 2016, s. 202 ja 68)

H:n dokumentissa vuosien 1994 ja 1995 ottelukatkelmien lähdemerkinnät on toteutettu eri tavoin. Tekijänoikeusneuvoston käytössä olevasta aineistosta ei käy ilmi, onko kyseessä dokumentin toteutukseen liittyvä toimituksellinen ratkaisu, vai johtuvatko erot esimerkiksi teknisistä seikoista. Neuvoston enemmistön toteama ”epäjohdonmukaisuus” merkinnöissä ei kuitenkaan sellaisenaan voi merkitä hyvän tavan vastaisuutta. Kun vuoden 1995 lähetystä koskeva lähdemaininta on esitetty lopputeksteissä oikeuskirjallisuuden mukaisesti arvioiden hyvän tavan mukaisesti, merkintä ei muutu hyvän tavan vastaiseksi sillä perusteella, että vuoden 1994 lähetystä koskeva lähdemaininta on esitetty lopputekstien lisäksi kuvalainauksen yhteydessä eli paremminkin kuin hyvä tapa vaatii.

Katsomme edellä sanotuista perusteista, että lähettäjäyrityksen nimen ilmoittaminen vuoden 1995 loppuottelun osalta dokumentin lopputeksteissä on toteutettu hyvän tavan mukaisesti.

Selostajan nimen mainitseminen. Lainaukset vuoden 1995 jääkiekon loppuottelusta sisältävät kuvan ohella myös selostajan äänen. Selostajan nimi on kerrottu laajassa tausta-artikkelissa, joka on julkaistu verkossa dokumentin yhteydessä. Artikkelissa on myös valokuva selostajasta. Dokumenttiohjelmassa selostajan nimeä ei erikseen mainita.

Vuoden 1995 MM-kisojen loppuottelun selostus ja siitä käytetyt otteet dokumentissa ilmentävät selostajan itsenäistä, persoonallista ja luovaa panosta siinä määrin, että ne ylittävät teoskynnyksen. Ei ole ajateltavissa, että joku toinen henkilö olisi selostanut ottelutapahtumat samalla tavoin ja samoja ilmaisuja käyttäen. Selostaja on paitsi teoksen tekijä, myös tekijänoikeuslain 45 §:ssä tarkoitettu esittävä taiteilija. Selostajan tyyli on niin erottuva ja persoonallinen, että hän lienee tunnistettavissa jo pelkän äänensä perusteella suomalaista jääkiekkoa seuraavan yleisön piirissä.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että velvollisuus esittää lähde ei ole ehdoton sen enempää tekijän nimen kuin muidenkaan lähdemainintojen osalta. Ilmoitusvelvollisuus on sekä laajuutensa (milloin lähde on mainittava) että sisältönsä (millä tavoin lähde on mainittava) osalta kytketty siihen, mitä hyvän tavan voidaan kussakin tapauksessa katsoa vaativan. Se, mitä hyvällä tavalla tarkoitetaan, vaihtelee eri aloilla. Verkkoympäristössä eri teosten käyttötavat ovat moninaistuneet, Tällaisessa tilanteessa voi olla aiempaa vaikeampaa määrittellä, mikä on kullakin alalla vallitseva hyvä tapa. (Harenko - Niiranen – Tarkela: edellä mainittu teos s. 108 ja 69).

Selostajan nimi on mainittu dokumentin yhteydessä julkaistussa verkkoartikkelissa. Tämän multimediateoksen osalta katsomme, että tekijän nimi on mainittu hyvän tavan mukaisesti.

Muilta osin yhdyimme tekijänoikeusneuvoston enemmistön johtopäätöksiin.

Helsingissä 26.10.2016

Tuula Hämäläinen

Satu Kangas